

обсуждения кинофильмов, бесед на те или иные темы и т.д. Конечно, при этом важно учитывать:

- 1) языковую лингвострановедческую компетентность учащихся,
- 2) их коммуникативно – познавательные потребности и интересы,
- 3) будущую специальность,
- 4) образовательно – воспитательные цели обучения,
- 5) особенности родной культуры учащихся,
- 6) возрастные особенности,
- 7) индивидуально – психологические особенности.

ПАРАЎНАЛЬНЫ АНАЛІЗ ПРАВІЛ БЕЛАРУСКАЙ АРФАГРАФІІ 1959 І 2008 ГАДОЎ

УО «Гродненский государственный медицинский университет»

Старшы выкладчык кафедры рускай і беларускай моў В.І. Варанец

Першай навуковай працай, якая сапраўды ўнармавала беларускі правапіс, лічыцца “Беларуская граматыка для школ”, якую выдаў у 1918 годзе Браніслаў Тарашкевіч. У наступныя гады былі прыняты неаднаразовыя спробы далейшага ўдасканалення беларускага правапісу і азбукі. Найбольш плённай у гэтым накірунку стала дзейнасць у 30 – ыя гады Правапіснай камісіі, якую ўзначальваў акадэмік Сцяпан Некрашэвіч. Аднак неўзабаве большая частка членаў камісіі была рэпрэсавана, і справу давесці да канца не ўдалося.

28 жніўня 1933 года ў газеце “Звязда” была надрукавана пастанова Савета народных камісараў БССР “Аб зменах і спрашчэнні беларускага правапіса”. Затым з’яўляецца пастанова СНК БССР “Аб дадатках і папраўках да пастанова СНК БССР “Аб зменах і спрашчэнні беларускага правапіса”. Гэтымі заканадаўчымі актамі і была праведзена рэформа беларускага правапісу. Правапісны варыянт 1933 года пазней атрымаў назву “наркомаўка”.

У 1951 годзе ў друку з’яўляецца “Праект змен і ўдакладненняў беларускага правапісу”. Савет міністраў БССР зацвярджае яго сваёю пастановаю 11 мая 1957 года. Акадэміяй навук БССР распрацоўваецца поўны звод правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. Асобнай кніжкай яны выходзяць у 1959 годзе.

17 жніўня 1993 года выходзіць пастанова Савета міністраў Рэспублікі Беларусь “Аб удакладненні правапісу беларускай літаратурнай мовы”. Ствараецца дзяржаўная камісія. Аднак праз год камісія палічыла сваю працу немэтазгоднай з прычыны палітычнай сітуацыі ў краіне.

У другой палове 90 – ых гадоў група навукоўцаў на чале з

дырэктарам Інстытута мовазнаўства Аляксандрам Падлужным падрыхтавала тры варыянты праекта змен у беларускім правапісу. У 2003 годзе другі з гэтых варыянтаў быў перададзены на разгляд у Адміністрацыю прэзідэнта. Ён і лёг у аснову падпісанага Прэзідэнтам Беларусі 23 ліпеня 2008 года Закона “Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”.

Якія ж кардынальныя змены мы можам назіраць у новых правілах, параўноўваючы іх з папярэднім правапісам.

1. Кропкі над літарай **ё** абавязковыя. Крокка над літарай **і** малой абавязковая. Над літарай **І** вялікай у друкаваных тэкстах кропка не ставіцца, а ў рукапісных тэкстах кропка абавязковая. Адхіленне ад гэтай нормы з’яўляецца памылкай.

2. Літара **о** пішацца заўсёды толькі пад націскам: *зола́та, трыа́, То́кіа*.

3. Літара **ё** пішацца ў складаных словах, першая частка якіх **радыё** – : *радыё́прыёмнік, радыё́хваля, радыё́грама*.

Калі першая частка складанага слова ўтворана ад назвы хімічнага элемента **радый**, то пішацца літара **е**, якая з’яўляецца злучальнай галоснай: *радыеа́ктыўнасьць, радыеі́затопы*. У першым складзе перад націскам у такіх словах пішацца **я**: *радыа́хімія, радыа́метрыя*.

4. На канцы запазычаных нязменных слоў, а таксама ўласных імён і геаграфічных назваў пасля зычных, акрамя **л, к**, пішацца **э**: *рэ́зюмэ, кабе́рнэ, дэка́льтэ; Ме́рымэ, Бры́гвадзэ, Душа́нбэ; але: фі́ле, камю́ніке, пі́ке*.

5. Літара **э** ў запазычаных словах пасля губных зычных, а таксама пасля **з, с, н** пішацца згодна з літаратурным вымаўленьнем. Так словы *капэ́ла, сурвэ́тка, экзэ́мпляр, мая́нэз, тунэ́ль, сэ́рвіс, інтэ́рнэт* пішуцца з літарай **э**, а словы *меда́ль, ме́неджме́нт, нервы́, парламе́нт, перспе́ктыва, газе́та, сэ́рвіз* – з літарай **е**.

6. Ненаціскныя фіналі **–эль, –эр** у запазычаных словах перадаюцца як **–аль, –ар**: *шні́цаль, шпата́ль, форта́ль, карца́р, грэ́йдар, лі́дар, камп’ю́тар, пэ́йджа́р, райсфе́дар, эспа́ндар, тэ́ндар, о́рдар, ме́неджа́р, фа́рвата́р, альма́ – мата́р, крата́р, прэ́світа́р*.

Ненаціскныя фіналі **–эль, –эр** ва ўласных імёнах іншамоўнага паходжання перадаюцца нязменна: *Ландэ́р, Одэ́р, Пі́тэр, Ю́пітэр*.

7. У новых правілах уніфікуецца напісанне складаных слоў, першай часткай якіх з’яўляецца лічэбнік **сто** – : *стагра́дусны, стаме́тровы, стара́цэнтны*. У гэтых словах галосная **а** з’яўляецца злучальнай галоснай і яе правапіс вызначаны адпаведным правілам. Акрамя таго, частка **ста** – ў гэтых словах з’яўляецца формай роднага склону лічэбніка **сто**, што цалкам суадносіцца з агульным правілам правапісу складаных слоў у першай частцы лічэбнікаў у форме роднага склону.

8. Паводле новых правіл пішацца **я** замест **е(ё)** у першым складзе перад націскам у словах *дзя́вяты, дзя́сяты, дзя́сятка, дзя́сятнік*,

сямнаццаць, сямнаццаты, ваямнаццаць, ваямнаццаты, пяцьдзясят, пяцідзясяты, шэсцьдзясят, шасцідзясяты, сямідзясяты, васьмідзясяты і некаторых іншых словах іншамоўнага паходжання. Акрамя таго, словы *сямнаццаць, ваямнаццаць* разглядаюцца цяпер як суфіксальныя ўтварэнні, а не складаныя словы, што апраўдвае менавіта такое іх напісанне.

9. У асобных словах адбылося спрашчэнне груп зычных: гістарычныя спалучэнні **здн, згн, стн, скн, стл, рдн** вымаўляюцца як **зн, сн, сл, рн**, што і адлюстроўваецца на пісьме:

здн – зн: *празны* (параўн.: *прыезд*), *позна*, *Познышаў*;

згн – зн: *бразнуць* (параўн.: *бразгаць*);

стн – сн: *бязлітасны* (параўн.: *літасць*), *пачэсны*, *ненавісны*;

тое ж у запазычаннях: *кантрасны, кампосны, фарпосны, аванпосны, баласны*.

скн – сн: *бліснуць* (параўн.: *бліскаць*), *пляснуць, трэснуць*; але: *віскнуць, націскны*;

стл – сл: *жаласлівы* (параўн.: *жаласць*), *шчаслівы, помслівы*;

рдн – рн: *міласэрны, міласэрнасць* (параўн.: *сардэчны*).

10. Згодна з новымі правіламі ўстаўное **в** пішацца ў словах *есавул, есавульскі*, якія раней пісаліся без устаўнога **в**.

11. Згодна з новымі правіламі ў нескладовае пішацца ва ўсіх запазычаных словах: *для ўніята, ва ўніверсітэце, шоўмен*;

12. Спалучэнне гука [й] з наступнымі галоснымі на пісьме перадаецца адпаведнымі ётаванымі галоснымі: *думаю, плаваю*. Згодна з гэтым змянілася напісанне слоў *Нью – Ёрк, Ёфе*.

13. Згодна з новымі правіламі мяккі знак не пішацца ў прыметніках, утвораных ад кітайскіх назваў: *чань – чунскі, цянь – шанскі, уханскі*.

14. Часткі складанаскарочаных слоў пішуцца так, як яны пішуцца ў поўным слове: *аблвыканкам (абласны выканаўчы камітэт), лінкар (лінейны карабель), інтэрпал (інтэрнацыянальная паліцыя)*

ОСОБЕННОСТИ АБРЕВИАТУР В НАУЧНОМ ТЕКСТЕ НА РУССКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

УО «Гродненский государственный медицинский университет»

**Кандидат филологических наук, доцент кафедры иностранных
языков, начальник УМО Л.Н. Гущина**

Под аббревиацией мы понимаем процесс создания единиц вторичной номинации со статусом слова, который состоит в усечении любых линейных частей источника мотивации и который приводит в результате к